

Vastaanottaja
Wärtsilä Finland Oy

Asiakirjatyyppi
Rakennetun kulttuuriympäristön selvitys

Päivämäärä
11.6.2021

WÄRTSILÄN VAASAN TEHDASALUE RAKENNETUN KULTTUURIYMPÄRISTÖN SELVITYS

Tarkastus **17.5.2021**
Päivämäärä **11.6.2021**
Laatija **Sonja Semeri, Tanja Tarkkanen, Niina Uusi-Seppä**
Tarkastaja **Stina Karhunmaa**
Kannen kuva Ote Vaasan kaupungin matkailukartasta vuodelta 1939
(Lito-Björkell). Kuvalähde: Kansalliskirjaston
karttakokoelmat.

© Ramboll Finland Oy.

SISÄLTÖ

1.	JOHDANTO	1
2.	LÄHTÖKOHDAT JA KÄYTETYT MENETELMÄT	1
2.1	Lähtökohta ja tarkoitus	1
2.2	Työryhmä	1
2.3	Käytetyt menetelmät	1
2.4	Lähtötiedot	2
2.4.1	Kaavatilanne	2
2.4.2	Aiemmat selvitykset	4
3.	SELVITYSALUEEN YLEISKUVAUS	5
3.1	Selvitysalue	5
3.2	Nykyinen rakennuskanta	5
3.3	Liittyminen ympäristöön	6
4.	SELVITYSALUEEN KEHITYSVAIHEET	10
4.1	Vaasa teollisuuskaupunkina	10
4.2	Valtion Rautatiet ja Onkilahden Konepaja Oy selvitysalueen toimijoina	10
4.3	Wärtsilän aika	13
4.4	Kaatopaikkatoimintaa	16
4.5	Alueen rakentumisen kooste	17
5.	YHTEENVETO JA PÄÄTELMÄT	24
5.1	Alueen kulttuuriympäristön erityispiirteet	24
5.2	Johtopäätökset	25
6.	LÄHTEET	27

Kuvat: Ramboll Finland Oy, ellei toisin mainita.

LIITTEET:

Liite 1 **Rakennusinventointikortit**

1. JOHDANTO

Wärtsilän Vaasan tehdasalueen rakennetun kulttuuriympäristön selvitys on tehty Wärtsilä Finland Oy:n toimeksiannosta alueen asemakaavan muutosprosessin tarpeisiin. Selvitys on tehty kevään 2021 aikana Ramboll Finland Oy:n toimesta.

Rakennetun kulttuuriympäristön selvitys sisältää selvitysalueen ympäristön ja historian kuvaukset sekä alueen rakennusten inventoinnin ja arvottamisen. Luvussa 2 on kuvattu selvityksen lähtökohtia ja tarkoitusta sekä käytettyjä menetelmiä ja lähtötietoja. Luvussa 3 kuvataan selvitysalueen nykytilaa ja liittymistä ympäröiviin alueisiin. Luvussa 4 kerrotaan selvitysalueen maankäytön ja rakennuskannan kehitysvaiheista. Luvussa 5 esitetään selvityksen perusteella muodostetut johtopäätökset ja suositukset jatkosuunnitteluun. Tämän raportin liitteinä on selvitysalueen rakennusinventoinnin inventointikortit, joissa on esitetty kohteiden yksilöivät tunnistetiedot, ominais- ja erityispiirteiden kuvaus, valokuvia, alustava arvoitus ja toimenpidesuositukset. Wärtsilän alueelta on laadittu myös alueinventointikortti, jossa tutkitaan rakennuskokonaisuuksia sekä katualueita.

2. LÄHTÖKOHDAT JA KÄYTETYT MENETELMÄT

2.1 Lähtökohta ja tarkoitus

Wärtsilän Vaasan noin 10 hehtaarin tehdasalueelle Onkilahteen ollaan laatimassa asemakaavaa. Onkilahten alueen toiminnot tullaan siirtämään vuodesta 2021 alkaen vaiheittain Vaskiluodon uuteen Smart Technology Hub -tutkimus-, tuotekehitys- ja tuotantokeskukseen. Tämä mahdollistaa Onkilahten alueen kehittämisen uusiin käyttötarkoituksiin. Inventoinnin tavoitteena on ohjata asemakaavaprosessia niin, että maankäytön suunnittelussa turvataan kulttuuriympäristön ja rakennusperinnön arvojen ja luonteen säilymistä.

Nykyisin Wärtsilä Finland Oy:n tehdasalueella Vaasassa valmistetaan tuotteita meriteollisuudelle, öljy- ja kaasuteollisuudelle sekä voimaloille. Lisäksi alueella on moottoreiden tuotekehitystä sekä testausta. Kiinteistöillä on sijainnut mm. tuotanto- sekä toimistotiloja, henkilöstöravintola ja muita tehdastoimintoihin liittyviä rakennuksia. Alueen pihat ovat pääosin asfalttipintaista liikennealuetta.

2.2 Työryhmä

Tämän rakennetun kulttuuriympäristön selvityksen on laatinut arkkitehti Stina Karhunmaa, rakennusarkkitehti Tanja Tarkkanen, FM Niina Uusi-Seppä ja maisema-arkkitehti Sonja Semeri Ramboll Finland Oy:stä. Rakennusinventoinnin kohteiden arvoluokitukseen on lisäksi osallistunut Vaasan kaupungilta **kaavoitusjohtaja Päivi Korkealaakso, kaavoitusarkkitehdit Kati Vuohijoki ja Anne Majaneva, rakennustarkastaja Paula Frank, toimitilajohtaja Tapio Ollikainen, rakennustarkastaja Paula Frank, Pohjanmaan museolta rakennustutkijat Outi Orhanen ja Annika Harjula-Erikson sekä Wärtsilä Finland Oy:stä kiinteistöinsinööri Anders Härmälä ja kiinteistöjohtaja Thomas Hollfast. Arvotus käsiteltiin kahdessa neuvottelussa 28.5.2021 ja 9.5.2021.**

2.3 Käytetyt menetelmät

Rakennetun kulttuuriympäristön ja rakennusinventoinnin tausta-aineistona ovat toimineet alueeseen liittyvät vanhat ja nykyiset kartat, alueelta laaditut aiemmat selvitykset ja historiikit sekä vanhat valokuvat. Lisäksi aineistoa on saatu Kansallisarkiston digiarkistosta, Wärtsilän arkistosta, ja Vaasan kaupungin rakennusvalvonnan arkistosta.

Inventoitavaksi valikoitui koko selvitysalueen rakennuskanta. Tarkastelualueelle tehtiin maastokäynti Ramboll Finland oy:n, Vaasan museon Outi Orhasen ja Wärtsilän Anders Härmälän toimesta 19.4.2021, jonka aikana rakennukset sekä ympäröivää maisemaa valokuvattiin lähinnä ulkopuolisesti sekä tarpeelliset tiedot rakennuksista ja ympäristöstä kirjattiin muistiin. Lisäksi tehtiin Ramboll Finland Oy:n toimesta toinen maastokäynti tehdasalueen ympäristössä 30.4.2021. Rakennusten muutoshistoriaa on tutkittu ulkopuolisesti maastokäynnin yhteydessä

sekä saatavilla olevista rakennuspiirustuksista- ja luvista. Rakennusten tiedot on kirjattu inventointikortteihin, jotka ovat tämän selvityksen liitteenä 1.

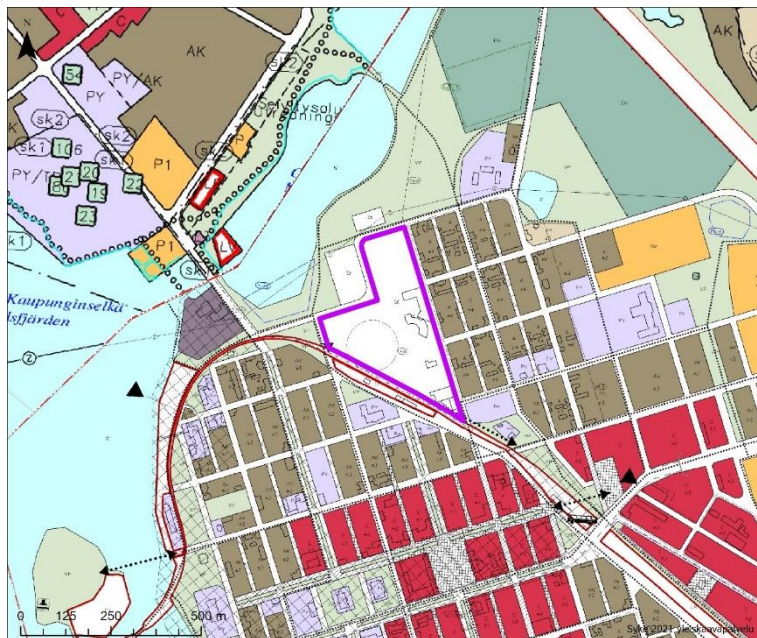
2.4 Lähtötiedot

2.4.1 Kaavatilanne

Selvitysalue sijoittuu Vaasan keskustan osayleiskaavan 2040 alueelle (hyväksytty kaupunginvaltuustossa 10.6.2019). Osayleiskaavassa selvitysalue on merkitty selvitysalueeksi (SE), jonka tuleva maankäyttö selvitetään ja ratkaistaan kokonaisuutena asemakaavatyönä. Selvitysalue sijoittuu kokonaisuudessa puhdistettavalle / kunnostettavalle maa-alueelle (saa). Selvitysalueelle sijoittuu vaara-alue (va). Selvitysalueen eteläreunassa on jalankulku- ja pyöräliikenteen yhteystarve.

Selvitysalueelle sijoittuu 5 rakennustaiteellisesti tai kulttuurihistoriallisesti arvokasta ja vaalittavaa rakennusta tai muuta kohdetta. Kohteita koskee kaavamääräys:

Kohteen suojelutarve sekä -taso määritellään asemakaavassa tai lain nojalla. Rakennustaiteellisesti ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaita kohteita tulee käyttää ja hoitaa niin, että niiden arvo säilyy. Kaavassa esitettyjen kohteiden lisäksi alueella voi olla muitakin rakennustaiteellisesti tai kulttuurihistoriallisesti arvokkaita kohteita.

Kuva 2-1. Ote Vaasan keskustan yleiskaavasta 2040 (hyväksytty kaupunginvaltuustossa 10.6.2019). Selvitysalue on rajattu karttaan violetilla rajauksella.

Voimassa oleva asemakaava on kaupungin valtuuston hyväksymä 12.10.1999. Selvitysalue on merkitty voimassa olevaan asemakaavaan teollisuusrakennusten korttelialueena (TT). Selvitysalueelle sijoittuu 3 suojeltavaa rakennusta (sr-3) ja 4 suojeltavaa rakennusta (sr-5).

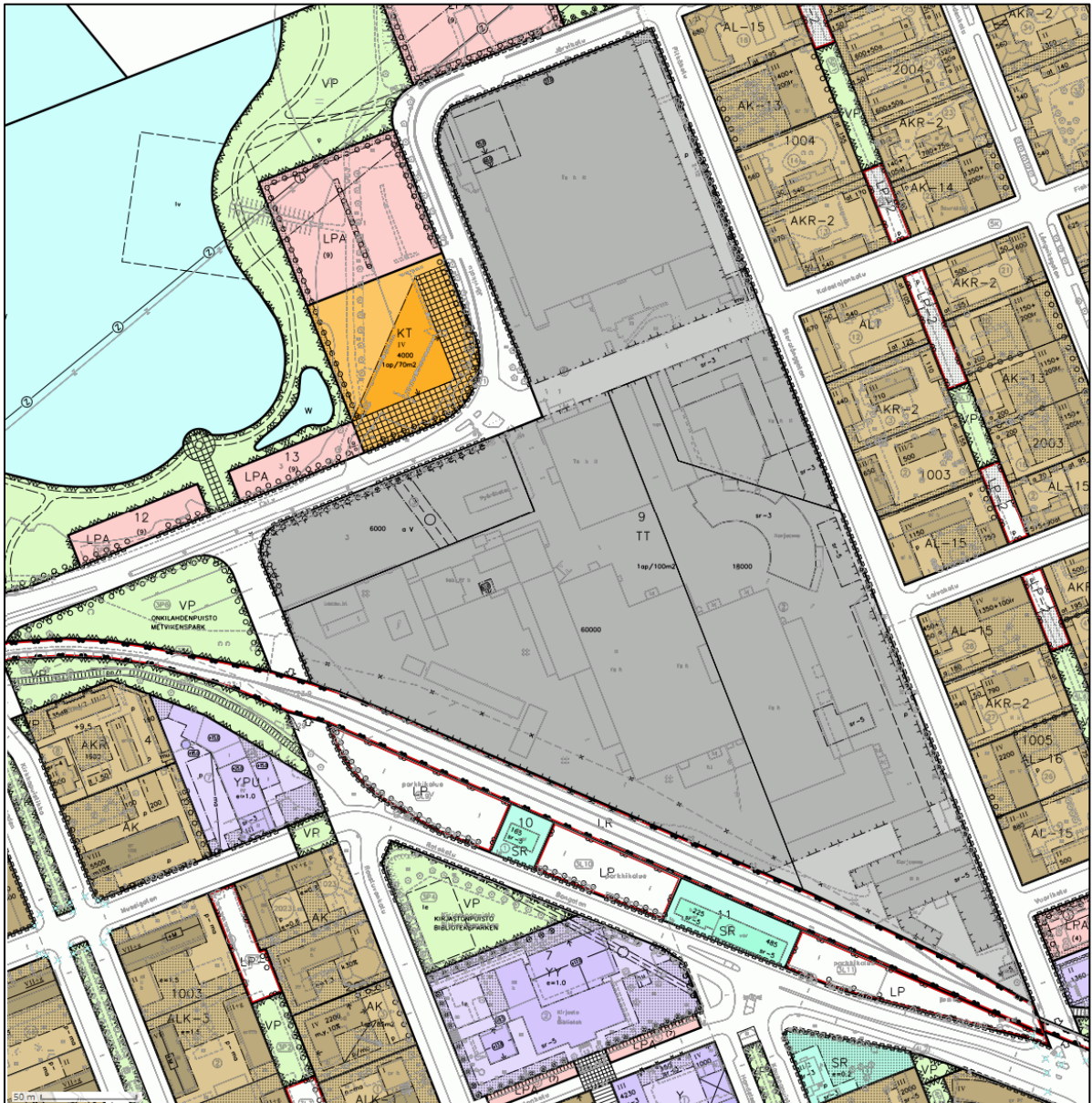
sr-3 rakennuksia koskee kaavamääräys:

Suojeltava rakennus. Arkkitehtonisesti ja kulttuurihistoriallisesti arvokas rakennus. Rakennusta ei saa purkaa. Siinä saa suorittaa sellaisia lisärakentamis- ja muutostöitä, jotka eivät tarvele rakennuksen rakennustaiteellista tai kulttuurihistoriallista arvoa tai tyyliä. Mikäli rakennuksessa on aikaisemmin suoritettu tämän tavoitteen vastaisia toimenpiteitä, on rakennus korjaustöiden yhteydessä pyrittävä korjaamaan tyyliin soveltuvalle tavalla. Ennen rakennus- tai toimenpidelupaa koskevan päätöksen antamista suunnitelmista on neuvoteltava museoviranomaisten kanssa.

sr-5 rakennuksia koskee kaavamääräys:

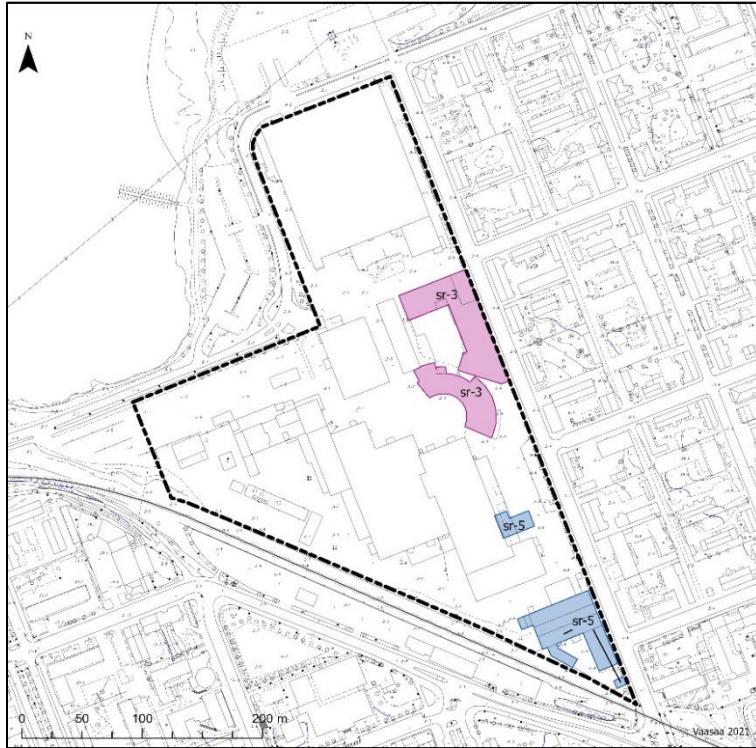
Suojeltava rakennus. Rakennusta ei saa purkaa. Rakennuksessa suoritettavien korjaus- ja muutostöiden tulee olla sellaisia, että rakennuksen ulkoasun luonne säilyy. Ennen rakennus- tai toimenpidelupaa koskevan päätöksen antamista suunnitelmista on neuvoteltava museoviranomaisten kanssa.

Selvitysalueen nykyinen asemakaava on esitetty seuraavassa kuvassa (Kuva 2-2).

Kuva 2-2. Wärtsilä Finland Oy:n tehdasalueen ympäristön voimassa oleva asemakaava.

Selvitysalueen rakennuksista on asemakaavalla suojeltu 5. Yksi ajantasa-asemakaavan rakennuksista (entinen VR:n veturimiesten huoltorakennus veturitallien itäpuolelta) on siirretty pois alueelta. Asemakaavalla suojellut rakennukset on osoitettu myös alueella voimassa olevassa keskustan osayleiskaavassa 2040: rakennustaiteellisesti tai kulttuurihistoriallisesti arvokas ja vaalittava rakennus tai muu kohde. Kaavamääräykset on esitetty alaluvussa 2.4.1. Seuraavassa kartassa on esitetty suojellut rakennukset rajauksineen ja asemakaavan suojelumerkinnöin (Kuva 2-3).

Kuva 2-3. Selvitysalueella suojellut rakennukset on esitetty väreillä: asemakaavan sr-3 -merkinnällä suojellut vaaleanpunaisella ja sr-5 -merkinnällä vaaleansinisellä. Suojellut rakennukset on rajattu Vaasan keskustan osayleiskaavan suojelumerkinnällä olevien rakennusten rajausten mukaisesti.

2.4.2 Aiemmat selvitykset

Tämän raportin lähtöaineistona on käytetty kirjallisuutta, selvitysraportteja, karttoja ja valokuvia. Alla olevissa rakennettua kulttuuriympäristöä koskevissa selvityksissä on käsitelty selvitysalueita ja sen rakennuksia.

- Kulttuuriympäristöselvitys 2014*

Pohjanmaan museo on vuonna 2014 laatinut kulttuuriympäristöselvityksen Vaasan keskustan osayleiskaava-alueesta. Kulttuuriympäristöselvitykseen kuuluu kuvaus Vaasan kehityksen eri vaiheista, aatteista ja rakennustyyleistä, kooste alueen kulttuurihistoriallisesti arvokkaista kohteista, suosituksia kulttuuriympäristöarvojen huomioimisen suhteen sekä arvio lisäselvitysten tarpeesta. Kulttuuriympäristöselvitys toimii koosteena Vaasan aikaisemmista selvityksistä ja rakennusinventoinneista.
- Wärtsilän alue, 2008*

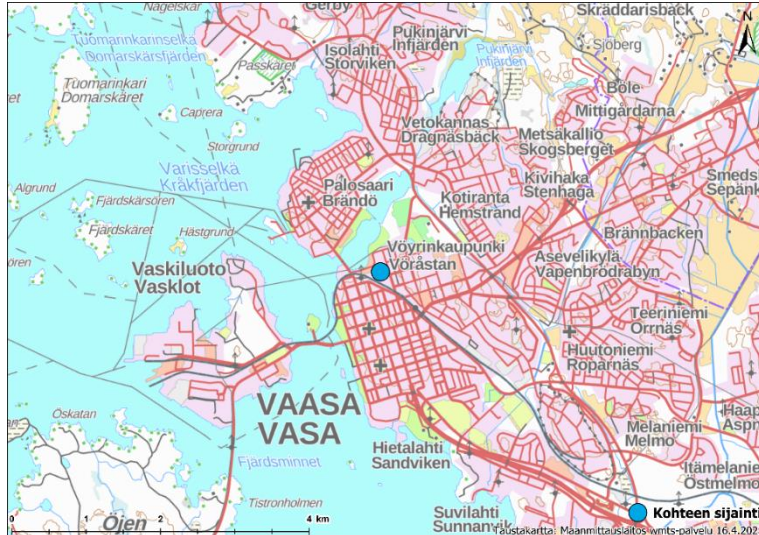
Selvitysalueesta on laadittu rakennusinventointi Wärtsilä Finland Oy, Järvikatu 2-4 Vaasa, 15.4.2008 (Arkkitehtitoimisto Nurminen Antila & Co Oy). Inventoinnissa on raportoitu Wärtsilän yhtiön ja teollisuusalueen historiaa Vaasassa. Alueen rakennuksista on inventointiin kirjattu perustiedot. Lisäksi raportissa on esitetty valokuvia rakennusten sen hetkisestä nykytilasta sekä joitakin vanhoja valokuvia ja rakennuspiirustuksia.
- Vaasan kaupungin rakennusperinneselvitys, 1986*

Rakennusperinneselvitys on vuodelta 1986 se on laadittu Vaasan kaupunkisuunnitteluvirastossa (Kaarlo Viljanen ja Hannu Vuolteenaho). Selvityksessä tarkastellaan Vaasan kaupungin alueella sijaitsevien rakennusten ja rakennettujen ympäristökokonaisuuksien rakennustaiteellisia, kulttuurihistoriallisia ja ympäristöllisiä ominaisuuksia. Selvitys sisältää luettelon rakennushistoriallisesti arvokkaista kohteista ja ehdotuksen suojeltavista kohteista.

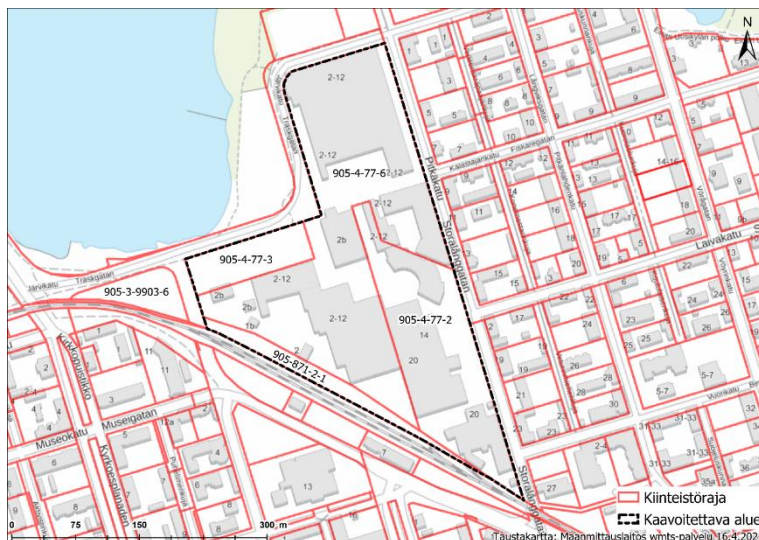
3. SELVITYSALUEEN YLEISKUVAUS

3.1 Selvitysalue

Selvitysalue sijaitsee Vaasassa, Vöyrinkaupungin kaupunginosassa, taajama-alueen keskiosassa. Wärtsilä Finland Oy:n Vaasan toimipiste sijaitsee osoitteessa Järvikatu 2-4. Kohteen sijainti Vaasan kaupungissa on esitetty seuraavassa kuvassa (Kuva 3-1). Selvitysalueen kiinteistöjaotus ja kiinteistötunnukset on esitetty sitä seuraavassa kuvassa (Kuva 3-2).

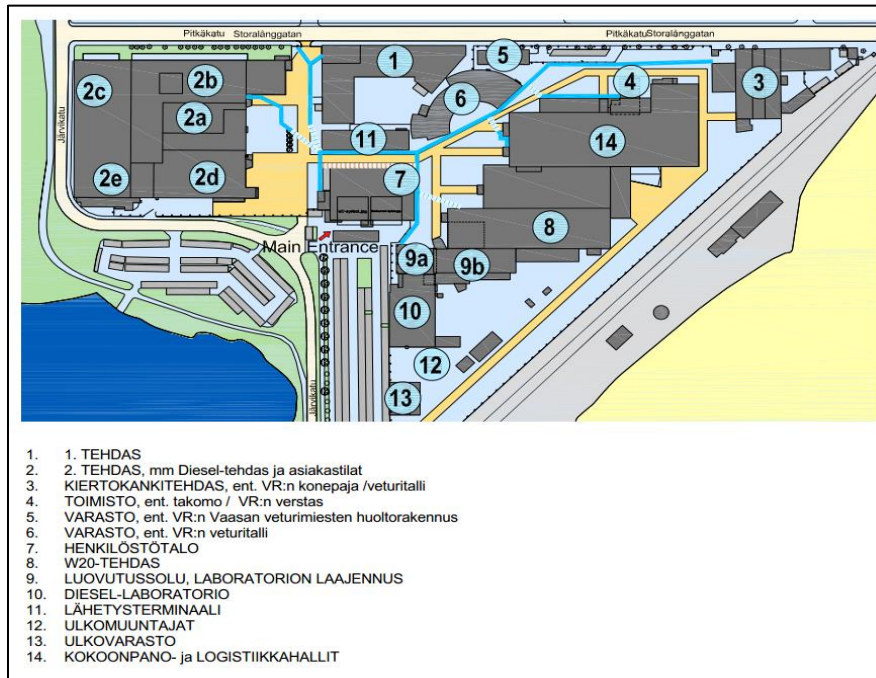
Kuva 3-1. Selvitysalueen sijainti Vaasan kaupungissa.

Kuva 3-2. Wärtsilän tehdasalueen kaavoitettavan alueen eli selvitysalueen raja- ja kiinteistötunnukset.

3.2 Nykyinen rakennuskanta

Selvitysalueella sijaitsee Wärtsilä Finland Oy:n tehdasrakennuksia ja tehtaan toimintoihin liittyviä muita rakennuksia. Alueen vanhimmat rakennukset liittyvät alun perin VR:n toimintoihin ja ovat tiettävästi peräisin 1800-luvun lopulta. Uusimmat rakennukset on rakennettu 2000-luvulla. Rakennusten tiedot on kerätty tämän raportin liitteinä oleviin inventointikortteihin.

Kuva 3-3. Selvitysalueen rakennukset ja niiden käyttötarkoitus. Huom. kartalla oleva numerointi poikkeaa tässä työssä esitetystä kohdekorttien numeroinnista. Kohdekortteihin liittyvä numerointi on esitetty kartalla: Kuva 5-1. Kuvälähde: Wärtsilä.

3.3 Liittyminen ympäristöön

Selvitysalue rajoittuu itäpuolelta Pitkätiekuun, etelässä rautatiehen ja pohjoisessa Järvikatuun. Alueen pohjoispuolella on avoimia puistoalueita (Laivapuisto) ja Onkilahden vesialueita. Selvitysalueen luoteispuolella, selvitysalueen ja Onkilahden välisellä alueella on laaja pysäköintialue.

Onkilahti rajautuu lännessä Palosaaren kaupunginosaan. Palosaaren satama-, telakka- ja tehdasalue punatiilisin rakennuksineen muodostaa keskeisen osan Vaasan merellistä kaupunkisiluettia ja on valtakunnallisesti merkittävä kulttuuriympäristö (RKY). Lähimmäs Onkilahtea Palosaaren vanhasta teollisuusympäristöstä sijoittuu Vaasan Puuvillatehdas vuodelta 1856. Puuvillatehtaan toiminta päättyi 1979, jonka jälkeen suuri osa tehdasyhteisön rakennuksista on siirtynyt korkeakoulujen käyttöön. Niitä varten alueelle on rakennettu uusia rakennuksia, kuten Vaasan yliopiston päärakennus. (Museovirasto 2009).

Onkilahtea etelässä rajaavan sillan eteläpäässä on 1890-luvulta lähtien rakennettu Vaasan Sähkö Oy:n ajallisesti kerroksellinen rakennuskanta, joka kuuluu RKY-alueeseen: *Vaasan rantapuistovyöhyke julkisine rakennuksineen ja Vaasan Höyrymylly*. Vaasan sähkön voimalaitos on peräisin vuodelta 1892. Wärtsilän alue liittyy maisemallisesti Onkilahden eteläosan rantojen teolliseen maisemakuvaan suurine rakennuksineen ja piippuineen (Kuva 3-4).

Kuva 3-4. Wärtsilän tehtaas nähtynä Onkilahden länsirannalta sijoittuvan kuvan vasempaan laitaan. Kuvan oikeassa reunassa on Vaasan Sähkö Oy:n rakennuskantaa piippuineen ja pylväineen.

Selvitysalueen itäpuolella on eri aikakausia edustavia, tiivistä rakennettuja asuinrakennuksia. Pitkätien asuinrakennukset sijoittuvat usein katualueen reunan kiinni. Pitkätien varrella

vanhimmat rakennukset ovat puurakenteisia ja peräisin 1800-luvun lopulta. Useat Pitkäkadun varren rakennukset ovat inventoitu arvokkaina rakennusperintökohteina. (Kuva 3-5 ja Kuva 3-6). Pitkäkadun kanssa risteää Kalastajankatu, joka on aiemmin jatkunut selvitysalueen läpi Onkilahden rantaan asti. Nykyisin ajoyhteys tehdasalueen läpi on suljettu portein, mutta aikaisempi katutila on säilytetty rakentamattomana (Kuva 3-7).

Kuva 3-5. Näkymä Pitkäkadun pohjoispäästä kohti etelää. Kuvan oikeassa reunassa näkyy Wärtsilän vanhan tehtaan vaaleaa päätyä (1. tehdas) ja 2. tehtaan punatiilinen kulma. Kalastajankadun risteys on punaisen ja vaalean keltaisen puutalon välissä.

Kuva 3-6. Pitkäkätua kohti etelää Kalastajankadun eteläpuolen korttelin kohdalta. Kuvan oikeassa reunassa näkyy Wärtsilän vanhan tehtaan vaaleaa julkisivua (1. tehdas).

Kuva 3-7. Vasemmalla Kalastajankatu idän suuntaan ja oikealla tehdasalueen sisälle jäänyt entinen Kalastajankadun osuus.

Etelässä tehdasaluetta rajaa Vaasa-Vaskiluoto rautatie. Rautatien ja Ratakadun väliselle alueelle sijoittuu vanhoja VR:n rakennuksia, jotka edustavat samaa, 1800-luvun lopun aikakautta ja tyyliä selvitysalueen vanhimpien VR-rakennusten kanssa (Kuva 3-8). Ratakadun eteläpuolelle sijoittuu Kirjastonkadun varteen 1935 valmistunut kaupunginkirjasto ja Museokadun varteen

Puhelinyhdistyksen rakennuksia, kuten vuonna 1987 valmistunut uusrenessanssia edustava rakennus (Kuva 3-9).

Kuva 3-8. Ratakadun varren vanhoja VR:n rakennuksia.

Kuva 3-9. Viistoilmakuva lounaan suunnasta. Etualalla näkyy Museokatu ja Puhelinyhdistyksen rakennuksia, kuten vuonna 1897 valmistunut uusrenessanssia edustava rakennus. Kuvalähde: NAC Arkkitehdit Oy (Vaasan kaupunki 2020).

Kuva 3-10. Ote MML ortokuvasta vuodelta 2020. Selvitysalue on rajattu karttaan mustalla rajauksella.

4. SELVITYSALUEEN KEHITYSVAIHEET

4.1 Vaasa teollisuuskaupunkina

Vaasan teollinen toiminta on alkuaikoinaan keskittynyt silloisen sataman yhteyteen läntiselle Palosaarelle, jonne nousivat 1850-luvulla Vaasan Puuvillatehtaan rakennukset. Rautatien myötä Vaasasta kehittyi yksi 1900-luvun alkupuolen tärkeimmistä teollisuuskaupungeista koko maassa. Keskusta-alueella merkittävimpiin säilyneisiin teollisuuskohteisiin kuuluu Vaasan merenpuoleista kaupunkisilhuettia leimaava, vuonna 1908 perustettu Vaasan Höyrymylly elevaattoritorneineen ja jyväsiloineen. Myös toisella puolella kaupunkia sijaitseva Villatavaratehdas vuodelta 1904 ja Leipätehdas vuodelta 1910 sekä entinen Onkilahden konepaja nykyisellä Wärtsilän alueella kertovat tästä tärkeästä vaiheesta Vaasan historiassa. Myöhemmin 1900-luvun alkuvuosikymmeninä teollinen toiminta keskittyi junaradan pohjoispuolelle Vöyrinkaupungin ja Klemettilän kaupunginosaan. (Viljanen Rossi, Ruusa 2014).

Kuva 4-1. Näkymä Järvikadulta kohti länttä ja Onkilahden eteläosaa. Onkilahden ja Pohjoisen kaupunginselän välisen sillan molemmiin puoliin sijoittuu merelliseen teollisuussiluettiin kuuluvat kuvassa vasemmalla näkyvät Vaasan Sähkö Oy:n laitokset ja kuvan keskellä näkyviä entisen Puuvillatehtaan ja nykyisiä korkeakoulujen ja yliopiston rakennuksia.

4.2 Valtion Rautatiet ja Onkilahden Konepaja Oy selvitysalueen toimijoina

Punatiiliset verstasrakennukset, jotka rajaavat Pitkäkatua, ovat vanhimpia selvitysalueella säilyneitä rakennuksia ja leimaavat edelleen kaupunginosaa. Alun perin VR:n Ratateknillisen toimiston rakennuttamat rakennukset, ovat 1890-luvulla rakennettuja. Selvitysalueella sijaitsevan alkuperäisen VR:n konepajan alkuaian historia liittyy Tampereen – Vaasan välisen radan rakennustöihin. 10.11.1882 annettiin rataosuus Nikolainkaupungin eli Vaasan ja Alavuden välillä väliaikaiseen liikenteeseen. 1800-luvun ja 1900 – luvun vaihteen paikkeilla alueelle rakennettiin VR:n konepaja, 10-pilttuinen veturitalli sekä veturitehtaana ja takomona toiminut rakennus. Onkilahden alueella toimi myös höyrysaha, joka paloi vuonna 1919. VR:n konepajan rakennuksiin kuulunut hirsirunkoinen Pitkäkatua rajaava puurakennus (veturimiesten huoltorakennus) on siirretty pois tehdasalueelta ja varastoitu vuonna 2013.

Kuva 4-2. Wärtsilän tehdasalueen paikalla toimi Onkilahden konepaja ja Onkilahden höyrysaha, joka paloi vuonna 1919. Kuvalähde: Arkkitehtitoimisto Nurminen Antila & Co Oy 2008.

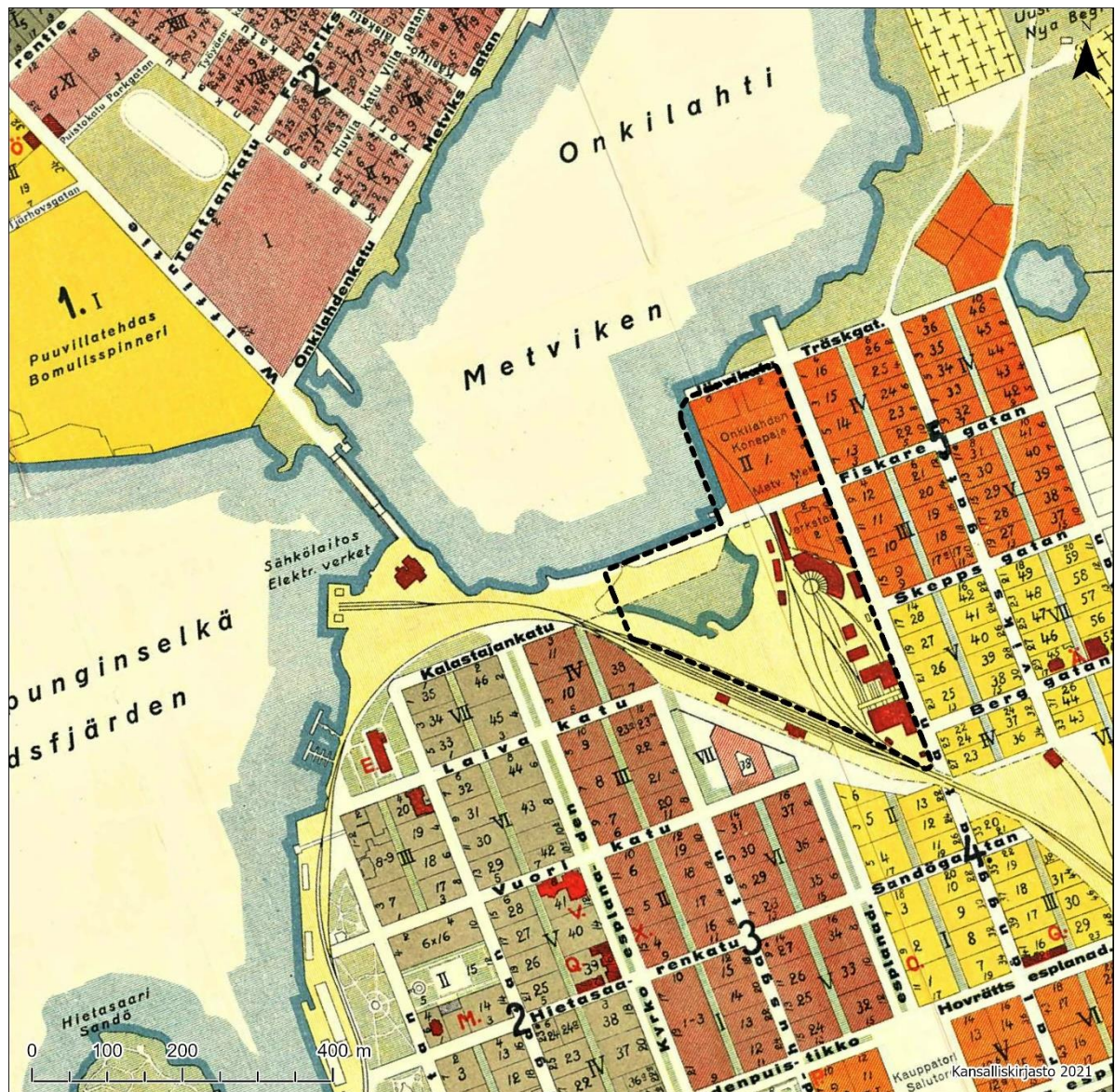

Kuva 4-3. Vaasan konepajan veturikorjaamo 1930-luvulla. Kuvalähde: Suomen Rautatiemuseo.

Kuva 4-4. Pitkädun varrella sijainnut VR:n hirsirunkoinen puurakennus, joka on purettu ja varastoitu 2013. Kuvalähde: Arkkitehtitoimisto Nurminen Antila & Co Oy 2008.

Onkilahden Konepaja Oy:n toiminta alkoi vuonna 1894 korjauspajana, vuonna 1897 aloitettiin höyrykattiloiden ja -koneiden valmistus ja vuonna 1899 konepajasta muodostettiin osakeyhtiö. Yhtiö aloitti vuonna 1903 laivojen rakentamisen ja korjauksen, kun sen telakka Vaasan Mansikkasaaressa otettiin käyttöön. 1920-luvun alussa Onkilahden Konepaja Oy otti valmistusohjelmaansa myös vaneri- ja sahateollisuuden koneet ja laitteet sekä tiehöylät. Onkilahden Konepajasta kehittyi yksi Vaasan johtavista teollisuuslaitoksista, mutta yritys joutui vararikkaan vuonna 1935. (Arkkitehtitoimisto Nurminen Antila & Co Oy 2008 ja Grönbacka, R. ym. 2015 sekä Pörssitieto.fi viitattu 28.4.2021).

Kuva 4-5. Ote Vaasan kaupungin matkailukartasta vuodelta 1939 (Lito-Björkell). Selvitysalue on rajattu karttaan mustalla rajauksella. Kartasta erottuvat silloin jo Wärtsilän omistamat Onkilahden Konepajan alueet Pitkäkadun pohjoispäässä ja VR:n konepajaan liittyvät rakennukset punaruskealla. Kalastajankatu (Fiskaregatan) kulkee selvitysalueen halki Onkilahden rantaan. Kuvälähde: Kansalliskirjaston karttakokoelmat.

Kuva 4-6. Viistoilmakuva Vaasasta mahdollisesti vuodelta 1908 (Launis Oy). Taustalla näkyy nykyistä laajempi Onkilahti ja sen rannalle, Pitkädun varteen rakennetut konepajat. Kuvalähde: Finna, Museoviraston historian kuvakokoelma (viitattu 30.4.2021).

4.3 Wärtsilän aika

Vuonna 1936 Wärtsilä hankki omistukseensa Onkilahden konepajan. Wärtsilä osti v. 1917 Vaasan konepajan sekä Vaasan Teknokemiallisen tehtaan. Yhtiöstä muodostui merenrantakaupungille tyypillinen konepajan ja telakan yhdistelmä, joka käsitti valimon, puusepänverstaan sekä telakan. Se valmisti höyrykoneita ja pannuja, vesiturbiineja sekä saha- ja myllykoneita. Lisäksi valmistettiin vanerikoneita sekä erilaisia tiekoneita. (Arkkitehtitoimisto Nurminen Antila & Co Oy 2008 ja Grönbacka, R. ym. 2015).

Sota-aikaan Onkilahden konepajan yhteyteen rakennettiin kranaattitehdas. Wärtsilän sotakorvauksista syksyllä 1944 saaman suuren tilauksen myötä ryhdyttiin Vaasassa jälleen tuottamaan entistä laajaa konevalikoimaa. Vaasan konepajan valmistamien sotakorvaustoimitusten osuus sen laskutuksesta 1947-1950 oli lähes puolet. Vaneritehtaiden koneet, vanerisorvit ja viilunkuivaajat muodostivat siitä valtaosan. Näiden ohella tuotanto-ohjelmassa kasvoi merkittäväksi aluksiin tarvittavien laitteiden osuus mm. peräsinhöyry-koneet, höyryvintturit jne., jotka olivat alihankintoja eri telakoille. (Arkkitehtitoimisto Nurminen Antila & Co Oy 2008).

Kuva 4-7. Vuonna 1944 rakennettu kranaattitehdas. Sittenmin tehdasta (2. tehdas) laajennettu monessa vaiheessa ja alkuperäinen kranaattitehdas on jäänyt ympärille rakennettujen eri aikakausia edustavien laajennusten sisälle. Kuvalähde: Arkkitehtitoimisto Nurminen Antila & Co Oy 2008.

Sähköasennuksissa käytettävien Plica-asennusputkien valmistus alkoi 1950-luvun alussa Vaasan konepajalla. Konepajasta päätettiin kehittää paperikoneissa voimansiirtolaitteina käytettävien hammaspyörästöjen johtava valmistaja. Vuonna 1954 Vaasan tehtaalla aloitettiin laivojen dieselmootoreiden valmistus. 1960-luvun lopulta lähtien Vaasan tehtaan kasvava dieselmootorituotanto tarvitsi uusia koneita ja tiloja. Koneiden koko kasvoi mutta sen lisäksi ne edustivat uutta tietokoneaikaa ja niinpä Vaasan tehtaalla aloitettiin ensimmäisenä Suomessa käyttää tietokonetta

työstökoneiden ohjelmoinnissa. 1980-luvulla rakennettiin Onkilahden alueelle Dieseltehtaan laajennus sekä huipputason moottorilaboratorio. (Arkkitehtitoimisto Nurminen Antila & Co Oy 2008).

Kuva 4-8. Vaasan konepaja v.1960 ennen dieselmootorituotantoon erikoistumista varten suoritettuja laajennuksia. Kuvalähde: Arkkitehtitoimisto Nurminen Antila & Co Oy 2008.

Kuva 4-9. Dieseltehtaan laajennus vuodelta 1982. Kuvalähde: Arkkitehtitoimisto Nurminen Antila & Co Oy 2008.

Tehdasalueella olevalla VR:n konepajalla on suoritettu VR:n kaluston käyttöä ja huoltoa. Alueella on ollut myös rautatiekiskoja, jotka on myöhemmässä vaiheessa tehdasalueen kehittyessä poistettu. Suurin osa rautatiekiskoista ratapölkkyineen on poistettu 1990-luvun lopussa. Valtio lopetti Onkilahden alueella olevan VR:n Vaasan konepajan vuonna 1995, jonka jälkeen Wärtsilä on vuokrannut rakennuksia käyttöönsä ja vuonna 2018 ostanut ne. Nykyisin vanhat VR:n rakennukset toimivat ravintolana, kokoustiloina ja toimistotiloina.

Wärtsilä Finland Oy:lle myönnettiin 22.6.2006 lupa yli 7 000 kerrosalaneliön kokoonpanohallin rakentamiselle Vaasan keskustaan. Käyttöön kokoonpanohalli, logistiikkakeskus ja viimeistelytilat otettiin syksyllä 2007. Järvikadun – Pitkänkadun välistä korttelia laajennettiin 1960-luvulta lähtien vuosituhaten vaihteeseen useassa vaiheessa. Alueen länsiosan ensimmäiset uudisrakennukset rakennettiin 1970-1980 -luvulla; Henkilöstöalo (1976), W20-tehdas (1982) ja Diesel-laboratorio (1985). Rakennuksien laajennusten ja uusien rakennusten rakentamisen myötä erilliset rakennukset muodostivat lopulta 2000-luvulla alueen keskiosan täyttävän tehdasrakennuskokonaisuuden, jota täydensi pienemmät varastorakennuksen radan puoleisella piha-alueella.

Kuva 4-10. Viistoilmakuva Wärtsilän Vaasan tehdasalueelta ennen 2000-luvulla tehtyjä uudisrakennuksia. Kuvalähde: Wärtsilä (Wärtsilä.com, viitattu 6.5.2021).

Kuva 4-11. Viistoilmakuva 2000-luvulta. Kuvalähde: Vaasan kaupunki (Vaasa.fi, viitattu 28.4.2021).

Kuva 4-12. Selvitysalueella olevien rakennusten valmistumisen ajoitus.

4.4 Kaatopaikkatoimintaa

Alueen keski- ja länsiosa on toiminut kunnallisena kaatopaikkana 1930-luvulta tiettävästi 1950-luvulle saakka, minkä jälkeen alueelle on ajettu täyttömaata peitteeksi.

4.5 Alueen rakentumisen kooste

1800-luvun loppu - 1929

Nykyinen Onkilahti, aiemmin Långviken, levittäytyi pitkälle nykyisen teollisuusalueen puolelle.

Teollinen toiminta alueella alkoi 1800-luvun lopulla junaradan läheisyydestä.

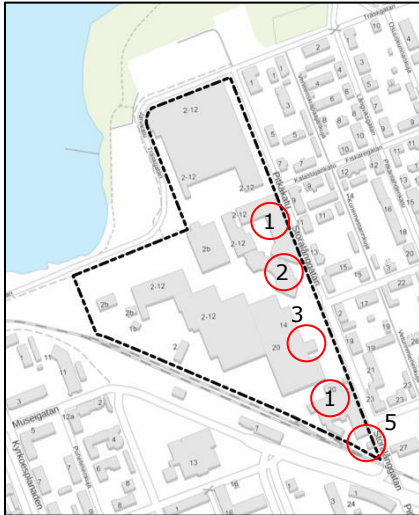
Nykyisistä rakennuksista selvitysalueella rakennettiin:

- VR:n konepaja 1890-luvulta (kohde nro 4)
- veturitalli 1890-luvulta (kohde nro 2)
- veturitehtaana ja takomona toiminut rakennus 1890-luvulta (kohde nro 3)
- noin vuonna 1913 rakennettu konepaja (kohde nro 1)
- vuonna 1927 rakennettu muuntaja (kohde nro 5)

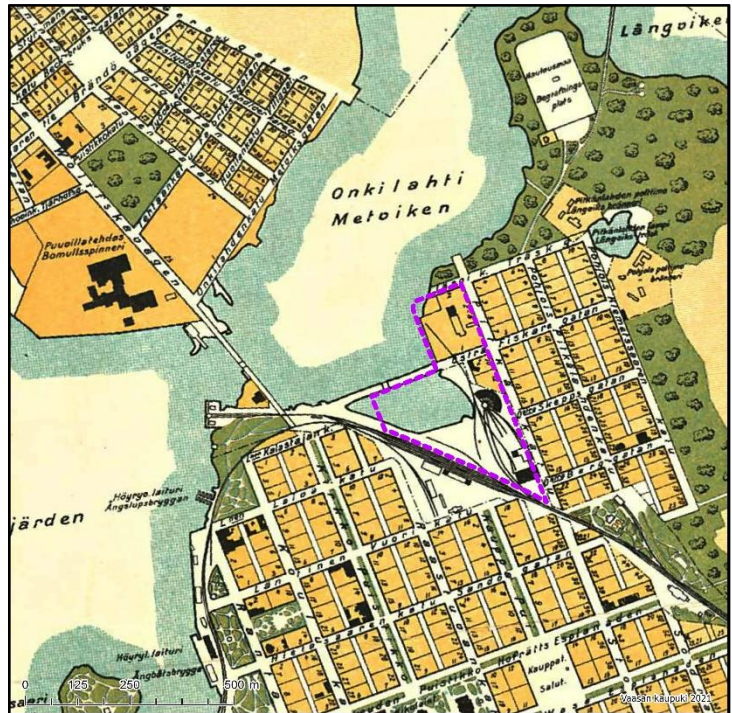
Tiedossa olevia alueelta poistuneita rakennuksia:

- Onkilahden höyrysaha (palanut vuonna 1919)

Vuoden 1921 kartalla (Kuva 4-14) näkyy nykyisen Kalastajankadun jatkeena ollut silta tai kannas (?), joka on rajannut Onkilahdesta osan vesistöä erilliseksi altaaksi. Kartalla erottuvat VR:n rakennukset radan molemmin puolin, ratapihat sekä Onkilahden Konepajan rakennuksia Kalastajankadun molemmin puolin.

Kuva 4-13. Ote Suomen taloudellisesta kartasta vuodelta 1913 (Maanmittauksen Ylihallituksen toimittama 1913). Selvitysalue on rajattu karttaan violetilla rajauksella. Kuvälähde: Kansalliskirjaston karttakokoelmat.

Kuva 4-14. Ote vuoden 1921 Vaasan kaupungin asemakartasta (Lilius & Hertzberg). Selvitysalue on rajattu karttaan violetilla rajauksella. Kuvälähde: Kansalliskirjaston karttakokoelmat.

1930 – 1949

Vararikon myötä Wärtsilä osti Onkilahden konepajan vuonna 1936.

Nykyisistä rakennuksista selvitysalueella rakennettiin:

- Sota-aikaan (vuonna 1945) Onkilahden konepajan yhteyteen rakennettiin kranaattitehdas, joka on sittemmin jäänyt laajenevan tehtaan osaksi (kohde nro 6, 2. tehdas).

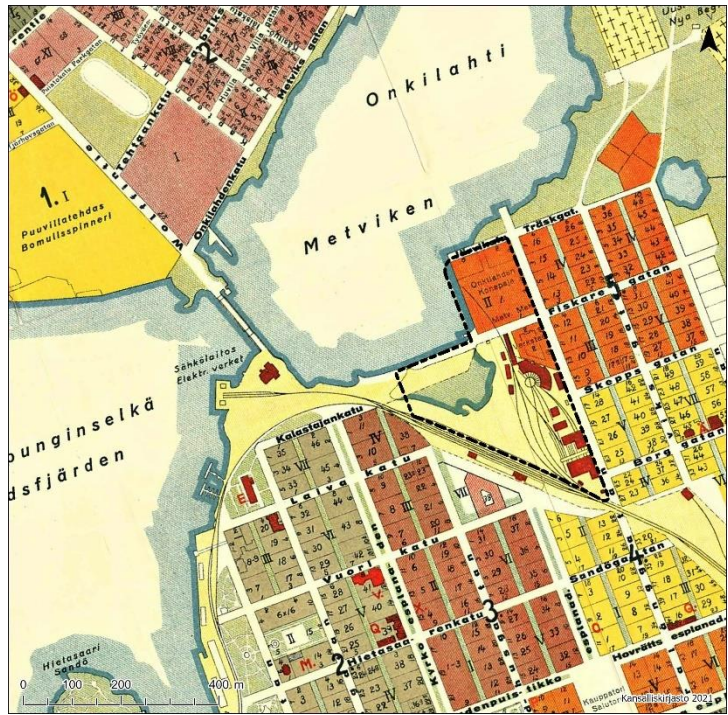
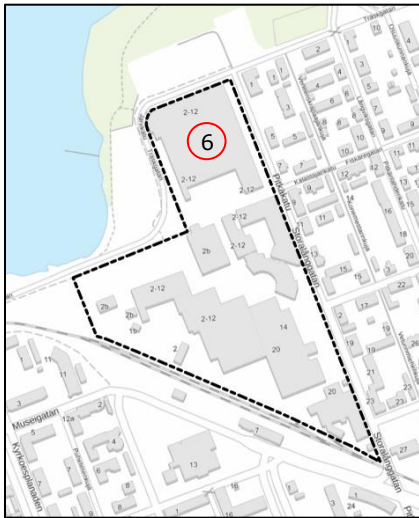
Vuonna 1939 julkaistulla matkailukartalla (Kuva 4-15) näkyy useita VR:n rakennuksia ja alueen ratapihan läheisyyden rakennuksia (punaruskealla) sekä Konepajojen korttelit (oranssilla). Kalastajankatu kulkee edelleen selvitysalueen halki Onkilahden rantaan. Selvitysalueella oleva vesiallas on pienentynyt edellisen kartan vesialtaaseen verrattuna.

Selvitysalueen länsiosassa toimi kaatopaikka 1930-luvulta 1950-luvun puolelle.

Vuoden 1945 kartalla (Kuva 4-17) ei näy enää vesiallasta selvitysalueella.

Tiedossa olevia alueelta poistuneita rakennuksia:

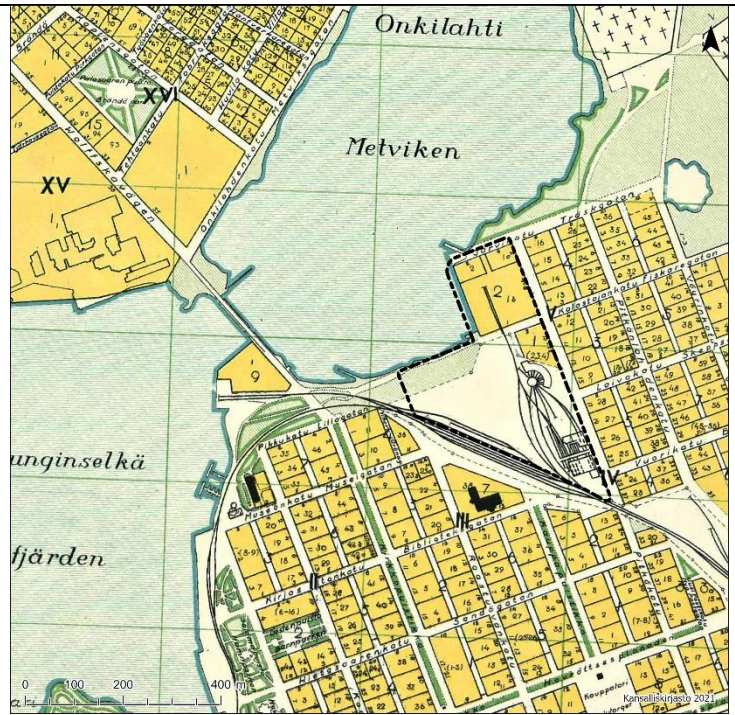
- Alueelta siirretty pois hirsirakenteinen rakennus veturitallien vierestä, Pitkädun varrelta.

Kuva 4-15. Ote Vaasan kaupungin matkailukartasta vuodelta 1939 (Lito-Björkell). Selvitysalue on rajattu karttaan mustalla rajauksella. Kuvalähde: Kansalliskirjaston karttakokoelmat.

Kuva 4-16. Ote ortoilmakuvasta vuodelta 1942. Selvitysalue on rajattu karttaan valkoisella rajauksella.

Kuva 4-17. Ote vuonna 1945 julkaistusta kaupunkikartasta (Lito-Björkell). Selvitysalue on rajattu karttaan violetilla rajauksella. Kuvalähde: Kansalliskirjaston karttakokoelmat.

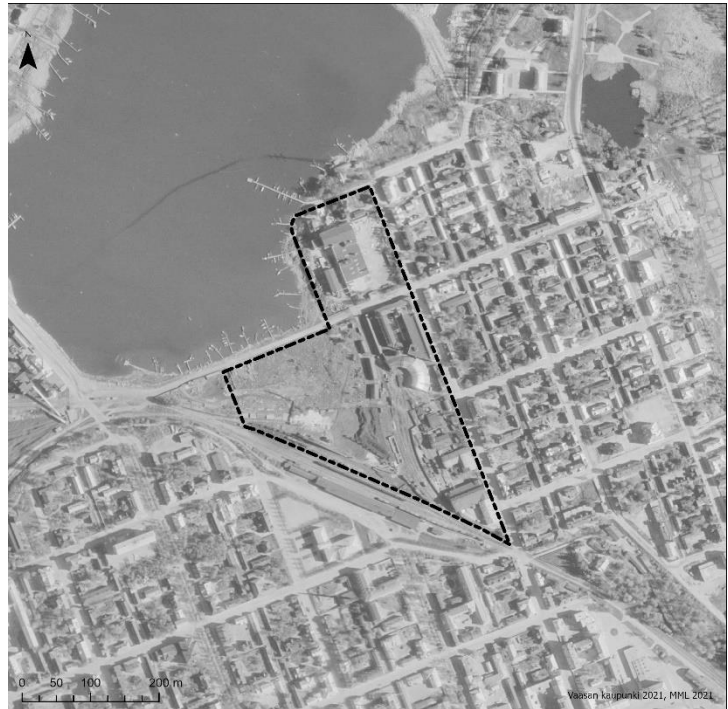
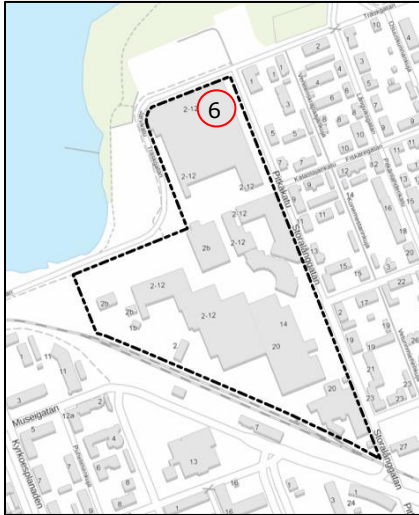
1950 - 1959

Onkilahden alueella valmistettiin mm. Plica-asennusputkia, hammaspyörästöjä ja laivojen dieselmoottoreita.

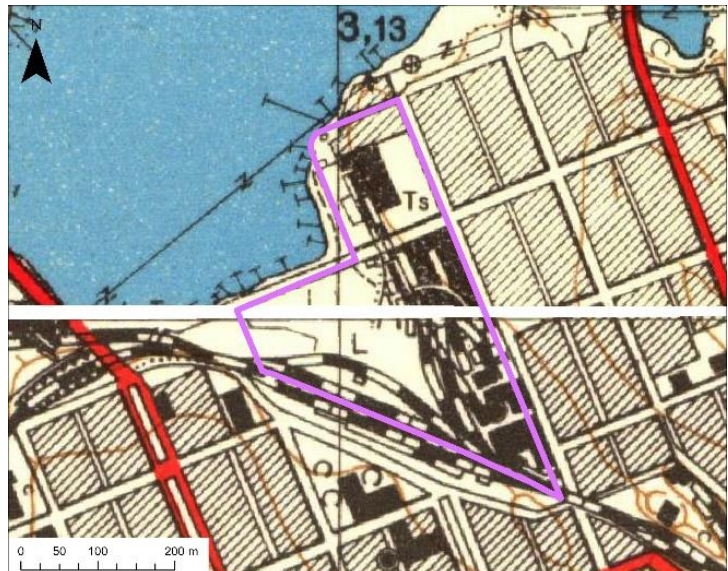
Kunnallisena kaatopaikkana 1930-luvulta tiettävästi 1950-luvulle saakka toimineita alueita peitettiin.

Nykyisistä rakennuksista selvitysalueella rakennettiin:

- Onkilahden konepajan rakennusta laajennettiin vähäisesti (kohde nro 6).

Kuva 4-18. Ote ortoilmakuvasta vuodelta 1955. Selvitysalue on rajattu karttaan mustalla rajauksella.

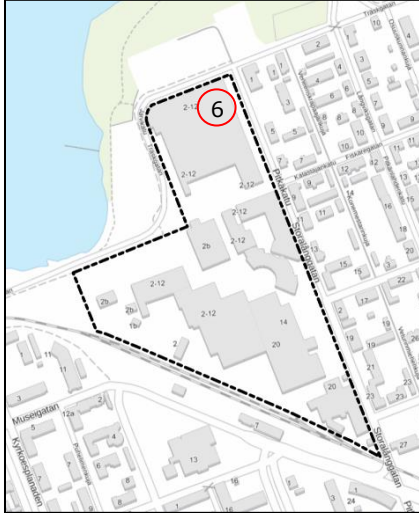
Kuva 4-19. Ote MML peruskarttayhdistelmästä vuosilta 1959 ja 1960. Selvitysalue on rajattu karttaan violetilla rajauksella.

1960 – 1969

1960-luvun lopulta lähtien Vaasan tehtaan kasvava dieselmootorituotanto tarvitsi uusia koneita ja tiloja ja konepajan rakennusta alettiin laajentaa (kohde nro 6).

Nykyisistä rakennuksista selvitysalueella rakennettiin:

- Onkilahden konepajan rakennusta laajennettiin (kohde nro 6).

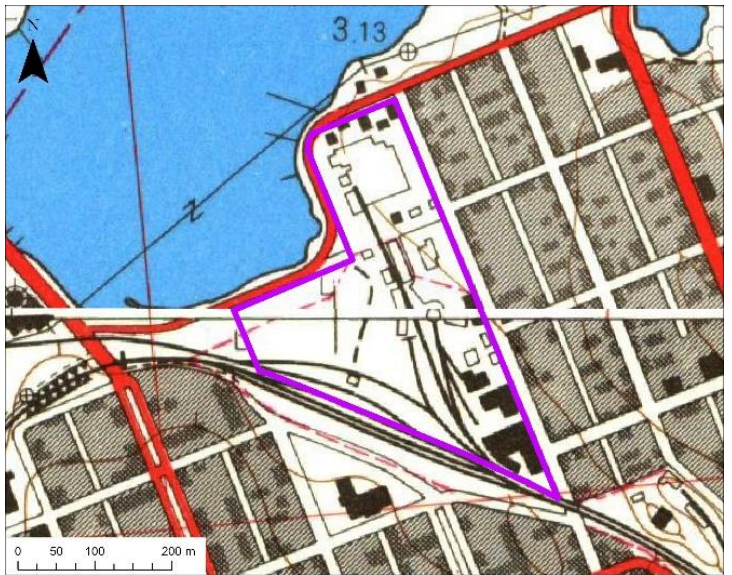
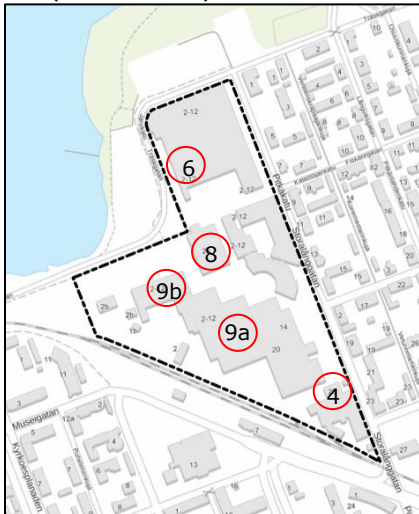

Kuva 4-20. Ote ortoilmakuvasta vuodelta 1963. Selvitysalue on rajattu karttaan violetilla rajauksella.

1970-1989

Nykyisistä rakennuksista selvitysalueella rakennettiin:

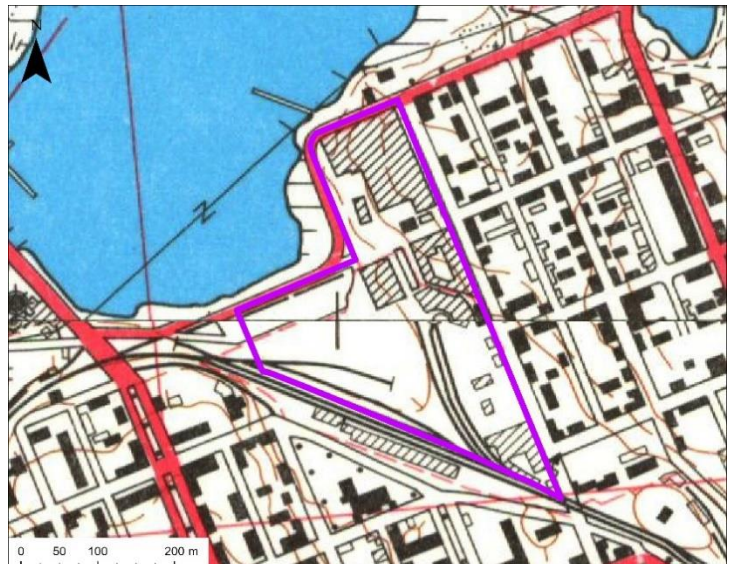
- Henkilöstötalo vuonna 1976 (kohde nro 8)
- 1970-luvulla laajennus kiertokankitehtaaseen (kohde nro 4)
- Dieseltehtaan laajennus (kohde nro 6)
- W20-tehdas vuonna 1982 (kohde nro 9a)
- Diesel-laboratorio vuonna 1985 (kohde nro 9b)

Kuva 4-21. Ote MML peruskarttayhdistelmästä vuodelta 1970. Selvitysalue on rajattu karttaan violetilla rajauksella.

Kuva 4-22. Ote ortokuvasta vuodelta 1972. Selvitysalue on rajattu karttaan mustalla rajauksella.

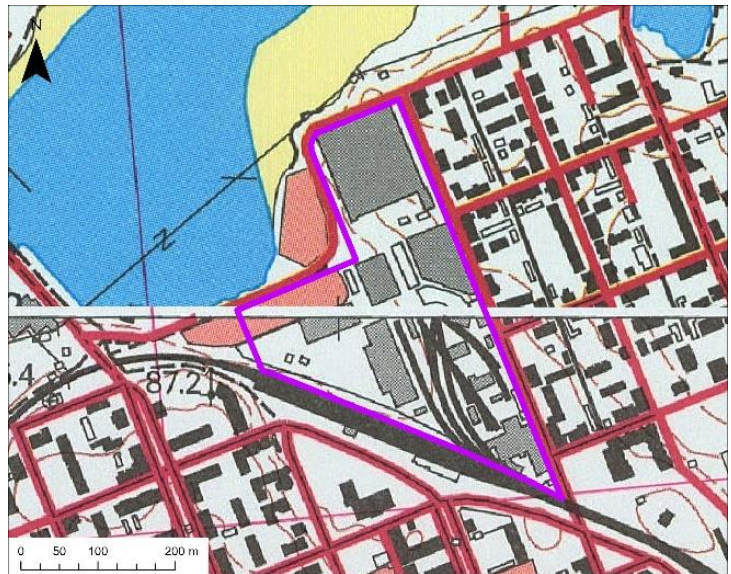
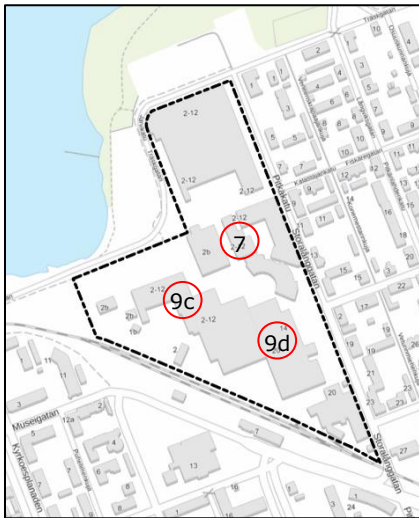
Kuva 4-23. Ote MML peruskarttayhdistelmästä vuodelta 1981. Selvitysalue on rajattu karttaan violetilla rajauksella.

1991-2021

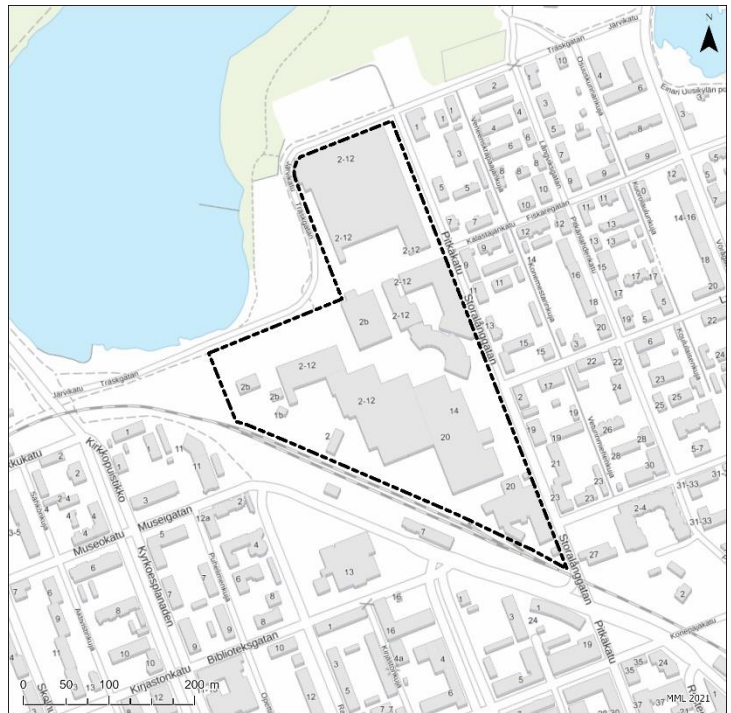
Suurin osa rautatiekiskoista ratapölkkyineen on poistettu 1990-luvun lopussa.

Nykyisistä rakennuksista selvitysalueella rakennettiin:

- Lähetystermiinali vuonna 1997 (kohde nro 7) paikalta puretun rakennuksen tilalle
- Luovutussolu 90-luvulla, laajennus 2000-luvulla (kohde nro 9c)
- Kokoonpanohalli, logistiikkakeskus ja viimeistelytilat otettiin käyttöön vuonna 2007 (kohde nro 9d)
- pienemmät varastorakennukset radan puoleisella piha-alueella

Kuva 4-24. Ote MML peruskarttayhdistelmästä vuodelta 1998. Selvitysalue on rajattu karttaan violetilla rajauksella.

Kuva 4-25. Ote nykyisestä MML taustakartasta vuodelta 2021.

5. YHTEENVETO JA PÄÄTELMÄT

Vaasan keskusta-alueella sijaitsevan, nykyisen Wärtsilän tehdasalueen rakentaminen on alkanut 1800-luvun loppupuolella. Varhaisimpia rakennuksia olivat Vaasan konepaja 1890-luvulla Järvikadun–Pitkädun alueella sekä VR:n konepajarakennukset 1890-luvulta Pitkädun ja rautatien alueella. Pitkädun–Kalastajankadun alueelle rakennettiin Onkilahden konepaja 1913 alkaen. Uudempi rakennuskanta on sijoittunut pääasiassa länsiosiin ja pohjoisimman Järvikadun alueen vanhoista rakennuksista osa on korvautunut uudisrakentamisella, ja osa on jäänyt laajentuvan rakennuksen sisään. Vuodesta 1936 alkaen alueella on toiminut Wärtsilä, joka on rakentanut 1960-luvulta alkaen alueelle uutta rakennuskantaa.

Tarkastelualueelta tunnistettiin kolme rakennuskokonaisuutta (Wärtsilän alueinventointikortti): VR:n konepajarakennukset, Wärtsilän tehdasrakennukset 1 ja 2 sekä Wärtsilän tehtaan uudempi rakennuskanta. Suojeltujen rakennusten arvot ovat säilyneet verrattain hyvin. Rakennuskokonaisuuksille annettiin suosituksia.

- **Suojeltujen VR:n konepajarakennusten** muodostama kokonaisuus ja vuorovaikutus lähialueen rakennuskantaan on huomioitava alueen täydennysrakentamisessa niin, että alueen historiallinen, rakennushistoriallinen ja maisemallinen yhtenäisyys ja arvo säilyvät.
- **Wärtsilän tehdasrakennusten 1 ja 2** kokonaisuuden erityiset kaupunkikuvalliset, teollisuushistorialliset, maisemalliset ja rakennushistorialliset piirteet suositellaan säilytettäväksi.
- **Wärtsilän uudemman rakennuskannan kokonaisuuteen** kuuluu osia, joiden säilyminen osana alueen teollisuushistoriaa ja kaupunkikuvaa on toivottavaa, vaikka rakennusten käyttötarkoitus muuttuikin. Esimerkiksi 70-luvulla rakennettu porttirakennus (inventointikohde nro 14) kertoo alueen historiasta ja on oman aikansa rakennustavan edustava ja hyvin alkuperäiset piirteensä säilyttänyt esimerkki.

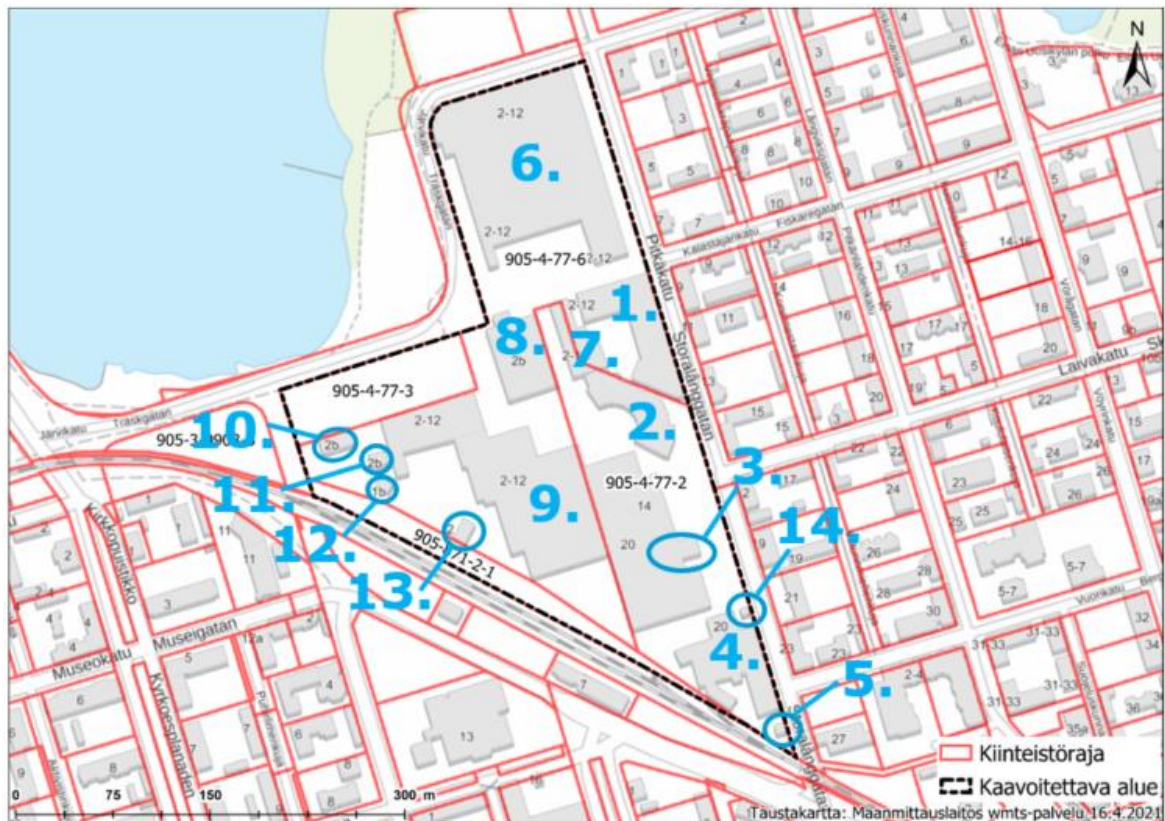
Lähialueiden rakennusten ja katunäkymien perusteella Pitkädun, Järvikadun, Kalastajankadun sekä rautatien vastaisille alueille annettiin suunnittelusuosituksia täydennysrakentamiseen olemassa olevan rakennuskannan, maiseman ja katunäkymien osalta (Wärtsilän alueinventointikortti).

- **Pitkäkatu:** Pitkädun varteen osoitettavan mahdollisen täydennysrakentamisen tulee tukea katutilan eheytymistä ja mittakaavan säilymistä pienipiirteisenä. Suojellut rakennukset Pitkädun länsipuolella (sr-3 /Onkilahden konepaja, Veturitalli ja sr-5/ Veturitehdas, Kiertokankitehdas, muuntaja) sekä vastapuolen puutaloalue tulee huomioida uusien rakennusten sijoituksessa ja mittakaavassa.
- **Järvikatu:** Avoimet näkymät ja etäämmällä olevat korkeat tornit ja rakennukset mahdollistavat rakennusten vapaamman sijoittelun ja mittakaavan Onkilahden rannassa Järvikadulla.
- **Kalastajankatu:** Kalastajankadun varteen osoitettavan mahdollisen täydennysrakentamisen tulee tukea katutilan eheytymistä ja mittakaavan säilymistä pienipiirteisenä. Vanha Onkilahden konepajan rakennus (1.tehdas) on suojeltu (Sr-3) ja se tulee huomioida uusien rakennusten sijoituksessa ja mittakaavassa.
- **Ratakatu:** Alueen suunnittelussa ja täydennysrakentamisessa tulee huomioida molemmiin puolin rataa olevien vanhojen VR-rakennusten mittakaava, tyyli sekä radan yli aukeavat näkymät.

Inventointialueen rakennusten arvot perustuvat erityisesti niiden merkitykseen historiallisen ilmiön todisteena (historiallinen todistusvoimaisuus). Wärtsilän historialla on merkittävä osa Vaasan kaupungin historiassa, mutta sen merkitys on huomattava koko Suomen teollisuushistoriassa.

Aluetta voidaan pitää edustavana ja monikerroksisena teollisuusarkkitehtuurin esimerkkinä, jossa on säilynyt laadukkaita teollisuusrakennuksia 1800-luvun lopun tiiliarkkitehtuurista moderniin elementtirakentamiseen. Rakennushistorialliset arvot perustuvat edustavuuteen (tiettyä aikaa kuvaavat tyypilliset piirteet), alkuperäisyyteen (alkuperäistä tai sitä vastaavan käytön, rakentamistavan, arkkitehtuurin tai tyylin ilmeneminen ja jatkuminen) sekä historialliseen kerroksisuuteen (näkyvissä olevat eri aikakausien rakenteet, materiaalit ja tyylipiirteet, jotka ilmentävät rakentamisen, hoidon ja käytön historiaa ja jatkuvuutta).

Wärtsilän alueen kaupunkikuvallinen merkitys on suuri erityisesti Pitkäkadun ja Järvikadun suuntaan ja rakennuskokonaisuus muodostaa selvän maamerkin. Inventoinnin perusteella ei suositella suojelumääräyksiä tehdasrakennusten uudemmille osille, vaikka osalla niistä onkin sekä rakennushistoriallisia/arkkitehtonisia että kaupunkikuvallisia arvoja. Rakennuksissa on paikoin pilaantuneita rakennusosia, jotka rajoittavat myöhempää käyttöä. Wärtsilän tehtaan toiminnan kannalta merkittävä ajanjakso 1900-luvun jälkipuolella jää näin suojelumerkintöjen ulkopuolelle. Jatkosuunnittelussa suositellaan harkitsemaan myös modernin tehdasarkkitehtuurin säilyttämistä niiltä osin kuin se on tulevan käytön kannalta mahdollista.

Kuva 5-1. Selvitysalueen inventointikohteet numeroituna.

Alla on yhteenvetotaulukko rakennusten arvoista ja suosituksista:

R = rakennushistoriallinen

H = historiallinen (asutushistoriallisesti arvokas, teollisuus-, kauppa- ja liikennehistoriallisesti arvokas, sivistyshistoriallisesti arvokas, aatehistoriallisesti arvokas, henkilöhistoriallisesti arvokas, sosiaalhistoriallisesti arvokas)

M = maisemallinen/kaupunkikuvallinen

Värikoodit:

Suosittelaan suojelua	
Ei suositella suojelua	

Num.	Kohdenimi	Nykyinen kaavamerkintä	Kriteerit			Suositukset/huomioitavat asiat
			R	H	M	
1.	Wärtsilän vanha tehdas (1.tehdas)	sr-3	x	x	x	Rakennus suositellaan suojeltavan. Siinä tehtävien peruskorjausten tulisi olla rakennuksen kulttuurihistoriallisen arvon säilyttäviä tai palauttavia.
2.	VR:n konepajat/Veturitali	sr-3	x	x	x	Rakennus suositellaan suojeltavan. Siinä tehtävien peruskorjausten tulisi olla rakennuksen kulttuurihistoriallisen arvon säilyttäviä tai palauttavia.
3.	VR:n konepajat/Veturitehdas, Takomo, Paja	sr-5	x	x	x	Rakennus suositellaan suojeltavan. Siinä tehtävien peruskorjausten tulisi olla rakennuksen kulttuurihistoriallisen arvon säilyttäviä tai palauttavia.
4.	VR:n konepajat/Kiertokankitehdas	sr-5	x	x	x	Rakennus suositellaan suojeltavan. Siinä tehtävien peruskorjausten tulisi olla rakennuksen kulttuurihistoriallisen arvon säilyttäviä tai palauttavia. Rakennuksen sisätiloissa on säilynyt teknisiä konstruktioita, joiden säilyminen on toivottavaa. Suojelusuositus ei koske 1970-luvun laajennusosaa, vaikka senkin säilyminen on toivottavaa. Varhaiset laajennusosat rakennuksen etelä- ja länsiosissa sisältävät käyttöhistoriansa perusteella todennäköisesti pilaantuneita rakennusosia. Niiden osalta suositellaan lisäselvityksiä ennen suojelupäätöksen tekemistä.
5.	Muuntaja	sr-5	x	x	x	Rakennus suositellaan suojeltavan. Siinä tehtävien peruskorjausten tulisi olla rakennuksen kulttuurihistoriallisen arvon säilyttäviä tai palauttavia. Muuntamorakennus kertoo oman aikansa teknisestä kehityksestä ja monipuolistaa alueen rakennuskantaa.
6.	2. tehdas			x	x	Rakennuksella ei ole sellaisia historiallisia, rakennushistoriallisia tai maisemallisia arvoja, jotka edellyttäisivät suojelua. Suunnittelussa suositellaan huomioitavan rakennuksen katutilan rajaava vaikutus Pitkämäkadun ja Kalastajakadun varressa.
7.	Lähetystermiinali					Rakennuksella ei ole sellaisia historiallisia, rakennushistoriallisia tai maisemallisia arvoja, jotka edellyttäisivät suojelua. Suunnittelussa suositellaan huomioitavan rakennuksen katutilaa rajaava vaikutus Kalastajakadun varressa sekä riittävä etäisyys rakennuksen eteläpuolella sijaitsevaan asemakaavassa suojeltuun rakennukseen (veturitali).
8.	Henkilöstötalo					Rakennuksella ei ole sellaisia historiallisia, rakennushistoriallisia tai maisemallisia arvoja,

						jotka edellyttäisivät suojelua. Suunnittelussa suositellaan huomioitavan rakennuksen katutilaa rajaava vaikutus Kalastajakadun varressa.
9.	Tehdasrakennus: W20-tehdas, Diesel-laboratorio, luovutussolu, Kokoonpano- ja logistiikkahallit				x	Rakennuksella ei ole sellaisia historiallisia, rakennushistoriallisia tai maisemallisia arvoja, jotka edellyttäisivät suojelua. Osia rakennuksesta suositellaan säilytettävän osana kaupunkikuvaa, mikäli se on teknisesti ja tulevan käytön kannalta mahdollista.
10.	Varasto					Rakennuksella ei ole sellaisia historiallisia, rakennushistoriallisia tai maisemallisia arvoja, jotka edellyttäisivät suojelua.
11.	Muuntajasuoja					Rakennuksella ei ole sellaisia historiallisia, rakennushistoriallisia tai maisemallisia arvoja, jotka edellyttäisivät suojelua.
12.	Kompressoritalo					Rakennuksella ei ole sellaisia historiallisia, rakennushistoriallisia tai maisemallisia arvoja, jotka edellyttäisivät suojelua.
13.	Varasto					Rakennuksella ei ole sellaisia historiallisia, rakennushistoriallisia tai maisemallisia arvoja, jotka edellyttäisivät suojelua.
14.	Porttirakennus					Rakennuksella ei ole sellaisia historiallisia, rakennushistoriallisia tai maisemallisia arvoja, jotka edellyttäisivät suojelua. Rakennus edustaa kuitenkin harvinaistuvaa rakennustyyppiä ja sen säilyminen on toivottavaa.

6. LÄHTEET

Kirjalliset lähteet

Grönbacka, R., Koskimies, K. ja Louhelainen, M. 2015. Vaasa ja meri, Välähdyksiä kaupungin elämästä 1880-1960. Scriptum.

Arkkitehtitoimisto Nurminen Antila & Co Oy 2008. Wärtsilä Finland Oy, Järvikatu 2-4 Vaasa, 15.4.2008.

Viljanen Rossi, Ruusa 2014. Vaasan keskustan osayleiskaava, Kooste alueen kulttuurihistoriallisesti arvokkaista kohteista. Pohjanmaan museo.

Viljanen, Kaarlo ja Vuolteenaho, Hannu 1986. Vaasan kaupungin rakennusperinneselvitys. Vaasan kaupunkisuunnitteluvirasto.

Kaavakartat ja kaavaselostukset

Vaasan kaupunki 2020. Asemakaava nro 1093 Museokatu 11. Selostus. Kaavoitus 18.6.2020.

Vaasan kaupunki 2019. Vaasan keskustan osayleiskaava 2040. Hyväksytty kaupunginvaltuustossa 10.6.2019. Kaavakartta ja selostus.

Vaasan kaupunki 2007. Asemakaava nro 939. Kaavakartta. Hyväksytty kaupunginvaltuustossa 12.10.2009.

Kartat

Kansalliskirjaston karttakokoelmat

<https://www.doria.fi/handle/10024/115903>, Viitattu 30.4.2021 ja 5.5.2021

Vaasan kaupungin karttapalvelu:

<https://kartta.vaasa.fi/IMS>

Paikkatietoikkuna:

<http://www.paikkatietoikkuna.fi/web/fi>

Maanmittauslaitos

<https://www.maanmittauslaitos.fi/asioi-verkossa/karttapaikka>

MML vanhat kartat

<http://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/>

Verkkosivut

Finna.fi, Viitattu 30.4.2021

Pörssitieto.fi,

<https://www.porssitieto.fi/poistuneet/onkilahti.shtml>, Poistuneet pörssiyhtiöt, Viitattu 28.4.2021.

Rky.fi

Museovirasto 2009.

http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1710, Viitattu 6.5.2021

http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1709, Viitattu 6.5.2021

Suomen Rautatiemuseon kuvakokoelma (rautatiemuseo.finna.fi), Viitattu 9.4.2021

Vaasa.fi,

<https://www.vaasa.fi/ajankohtaista/wartsilalta-vapautuvasta-onkilahden-rannasta-ekologinen-ja-korkeatasoinen-asuinalue/>, Viitattu 28.4.2021.

Wärtsilä.com

<https://www.wartsila.com/insights/article/3d-metal-printing-wizardry-in-finland> / Viitattu 6.5.2021